

Nr 139.

Av herr **Lindhagen**, om en ny, mänskligare syn på problemet psykiatrin och rättskipningen.

Problemet psykiatrin och rättskipningen är en kulturfråga av stora mått. Det kan också kallas för ett kapitel ur kärlekslöshetens historia. Det är också ett undergrävande av laga rättegångsordning, som avkopplar med domstolarnas egen medverkan varje människas rätt att anses någorlunda hava en själ, ett äventyrande utav det viktigaste av allt, av människovärdet. Det upphäver genom speciallagar strafflagens 5 kap. § 6 om kortare straff för s. k. psykopater. En industrialiserad tillverkning av »straffria», vilka ej veta att de därigenom under långliga tider inspärras i ett psykiatriskt förvaringsställe, där föreståndaren är diktator över den förvarades öde.

Rätten till utskrivning är hänskjuten till en *sinnessjuknämnd* med en sammansättning och uppgift, som återgivits i mina tidigare framställningar i riksdagen. Jag har vid två tillfällen benäget medgivits att såsom rättegångsombud föra en sökandes talan.

Rannsakingen tillgår i regeln så att först föredrages den s. k. anamnesen eller utlåtandet av den enstaka psykiatriker, som fått undersökningen utan kontroll sig tillagd med uteslutande av laga domstol. Därefter föredrages överläkarens på förvaringsstället utlåtande och därmed är väl i regel patientens öde avgjort.

Vid frigivningar ställes han under övervakare med ofta kanske en orimlig prövotid, där samhället ej hjälper honom på något sätt för hans utkomst. Han bindes också vid viss uppehållsort med förbehåll till och med på förvaringsföreståndarens förslag att endast få vistas i sitt hem. Och då han efter förvärvande av utkomstmöjligheter genom egen företagsamhet och betrodd intelligens måste göra utflykter från hemmet till arbetsplatser eller för att finansiera sin egen företagsamhet, har det hänt att på begäran från förvaringsställets överläkare polishandräckning rekvirerats för att återföra honom till fortsatt internering, därför att han brutit läkarens villkor för frigivningen. Därigenom berövas även familjen sin försörjning. Övervakaren vid tillfället, en kyrkoherde, samt fyra telefonkommissarier i länet, hos vilka han på olika ställen biträdde vid upprättande av telefonkataloger, ha skriftligen uttalat sin förvåning över, att min klient ej blev helt utskriven och i varje fall över förenämnda uppehållsvillkor. Sinnessjuknämnden hade visserligen ej medgivit omedelbart definitiv utskrivning men ändrade uppehållsvillkoret på yrkat sätt.

Utrymme saknas här för närmare skildringar om förenämnda frånvaro av rättsordning. För en domare förefaller det oerhört, att *laga bevisning* ej

får förebringas. Anamnesen, högste läkarens påståenden, dagjournalerna, allt lär nu beläggas även med sekretess enligt förtolkning av en ovis ny lag. Detta påtalade i riksdagen även konstitutionsutskottets förre ordförande professor Reuterskiöld. Så får det ej gå till vid domstolarna. Därför böra icke minst sådana avgöranden, som här äro i fråga, och även tvister om utskrivning på prov hänskjutas till laga domstols behandling. I varje händelse får sinnessjuknämnden ej fungera med i sin nuvarande sammansättning och instruktion.

Psykiatrin kan ju enligt sakens natur ej vara någon exakt vetenskap. Under mer än ett fjärdedels sekel ha psykiatriker stått på båda sidorna om mitt domarbord och vittnat emot varandra med skilda slutsatser, merendels allt efter som de varit partbeställda och partbetalda. Detta ådagalägger väl, att avgörandets överlämnande till en enda, merendels av medicinalstyrelsen utsedd, expert endast kan bli ett lotteri, vilket ej får äga rum vid domstolarna.

Jag tror att nämnden själv beklagar, att professor Alfred Petrén, denne samvetsgranne sakkunnige och medlidsamme expert i psykiatriska konsultationer, förlorat sitt medlemskap i nämnden. Regeringen förklarade honom nämligen på tillstyrkan från socialdepartementet vara »för gammal», ehuru vi alla veta, vilken vitalitet, rättsinlighet och omfattande praktik han fortfarande förfogar över i dessa problem.

År 1939 beslöt riksdagen hos regeringen begära undersökning över det egendomliga förhållande att vid anstalten på Långholmen i Stockholm bland dit från domstolarna hänskjutna undersökningar om ifrågasatt straffrörelse endast en till två % av dem förklarats friska, under det att vid andra undersökningsställen i riket cirka 35 procent friskförklarats. Här gäller det således en upprättelse för myckenheter människor, som av en enskild psykiatriker i vetenskapens namn ovetenskapligt berövats sitt människovärde, frihet och uppehälle. Detta uppdrag lär ännu ej övervägts i departementet. Det är synd om människorna. Psykiatris speciella *rättskipning* behöver ej vidare synas i sömmarna. Den är ett oförskyllt uppdrag utan kompetens. När skall någon rättelse komma?

Utrymme saknas här för närmare skildringar om all denna frånvaro av rättsordning. Det hänvisas därför till mina interpellationer och motioner samt debatterna om dem, nämligen interpellation 1937, motion (I: 122) och interpellation 1938 samt motion (I: 213) år 1939 ävensom mina tre till trycket befordrade omfattande avhandlingar till justitieombudsmannen.

I en intervju har dr Poul Bjerre yttrat bland annat, att förutsättningen för en reform är att psykiatrikerna anamma en annan inställning till de sjuka och deras lidanden. »Den traditionella läkarens inställning måste bort — vi måste se lidandet från patientens egen synpunkt och identifiera oss med honom. Det gäller att humanisera psykiatrin.»

Detta synes mig vara huvudet på spiken. Yttrandet bortser givetvis från de fall, då det är fråga om ett konstant »lidande» större än hos en mängd människor, som gå fria, utan avser de fall där lidandet består i ett obehörigt fri-

hetsberövande och ett grymt förlängande av detsamma med föga mänskliga villkor efter s. k. villkorlig frigivning.

I tredje delen av mina memoarer återgives ett kapitel kallat »Psykiatrin och rättskipningen» sid. 288—290.

Kapitlet slutar med följande ord: »Franska revolutionen inleddes med stormandet av Bastiljen, använd till godtycklig förvaring av fångar, som bidade att någon gång laglöst dömas. Med revolutionen skapades vägledningen 'nulla poena sine lege' -- intet straff utan lag. Napoleons nya kriminallag och den uppflammande liberalismen genomförde denna framfärd i Europa. Nu är psykiatrin och departementaljuridiken åtminstone i Sverige i färd med att störta detta verk samt under psykiatrins fanor återinföra åtskilligt av det laglösa tillståndet på Bastiljens tid.» I ett följande kapitel kallat »Kampen kring Drottning von Kraemers testamente» skildras hur psykiatriska synpunkter kunnat trolla bort all rimlighet även i domstolarna.

Det hemställes,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa:

1) om en ny *mänskligare syn på problemen psykiatrin och rättskipningen* och ett omgestaltande av den nuvarande apparaten till ett betjänande av de i strafflagens 5 kap. 6 § tydligt uttalade avsikter;

2) att utan avvaktan därå skyndsamt framläggas förslag för riksdagen till sinnessjukhusnämndens avskaffande eller ombildning i sammansättning och befogenheter med direktiv till undvikande av godtyckte; samt

3) om förslag till lag enligt vilken domstolarna förklaras, efter till äventyrs infordrade psykiatriska utlåtanden, pliktiga att i varje fall självständigt bedöma ärendet och även höra civila vittnen, som äga närmare kännedom om den person, som undersökningen avsett.

Stockholm den 23 januari 1940.

Carl Lindhagen.

